

PLANTENWERKGROEP

--- NMC-Schijndel --- Natuurgroep Gestel ---

Plant van de maand januari 2025

Zwartsteel

Algemeen

Wetensch. Naam	Asplenium adiantum-nigrum L.
Uitspraak	Asplénium adiantum-nigrum
Familie	Aspleniaceae/Streepvarenfamilie
Geslacht	Asplenium/Streepvaren
Soort	Zwartsteel
Plantvorm	Sporenplant
Leefvorm	Overblijvend
Hoogte	5 cm. – 35 cm.
Wortels	Wortelstok
Bladsteel	Kantig
Bladstand	Rozet
Bladvorm(geheel)	Meervoudig geveerd
Bladvorm(deelblaadje)	Omgekeerd eirond
Bladrand	'Gezaagd'/'getand'
Bladkleur	(Glans)groen
Bloeiwijze	Sporenkapsels
Sporen(rijp)	Augustus - september
Groeiplaats	Oude muren, bosgreppels

Foto 1. Zwartsteel

Inleiding

In 2024 ben ik onverwachts een staaltje huisvlijt tegengekomen dat m'n aandacht trok omdat daarin de maanden van het jaar centraal staan. Ook in 2025 vraagt elke maand weer mijn/onze 'natuur'aandacht. **Januari** heet hier **Louvmaand**. Louvmaand komt van looimaand. Het is de maand waarin de voorbereidende werken voor het leerlooien werden uitgevoerd.

Als plant van de maand kies ik deze keer voor een in de winter groenblijvende varen **Zwartsteel**. Of ik aanvoel dat het zwart in Zwartsteel de donkere winter verbeeldt is de vraag, maar het is in dit geval zeker een aardige gedachte.

Naamgeving

Asplenium. Hierin is *a* en *splèn* te zien. Dat in het Grieks achtereenvolgens *niet* en *milt* betekent. Het idee daarachter is dat men dacht dat deze plant de opgezwollen milt zou kunnen doen slinken.

Adiantum-nigrum. Dit betekent *zwart venushaar*. Op de (deels) zwarte stelen is dat haar te zien.

Zwartsteel. Kijk even en je zult zien dat de steel deels zwart is.

Streepvaren. De Plant van de Maand behoort tot het geslacht *Streepvaren*. Die naam duidt op de *spori* die langwerpig/*streepvormig* zijn.

In het Fries, Frans, Duits en Engels noemt men de plant achtereenvolgens: *Swartstâltsje*, *Doradille noire*, *Schwarzer Streifenfarn* en *Black Spleenwort*.

Plaatsing

Heukels** plaatst de plant in de Streepvarenfamilie, verder in het geslacht Streepvaren en de soort Zwartsteel. Verder worden er in dit geslacht nog genoemd: Tongvaren(jan. 2019)***, Schubvaren, Steenbreekvaren, Groensteel, Muurvaren(jan.2020) en verder nog de Noordse-, Genaalde-, Forez- en Lancetvormige Streepvarens.

Beschrijving

Levensvorm. De Zwartsteel is een overblijvende sporenplant en valt bij de indeling van Raunkiaer onder de Hemikryptofyten****. De plant zal tussen de 5 en 35 cm. groot worden.

Foto 2. Wortelstok

Foto 3. Bladsteel 1

Foto 4*. Bladsteel 2

Wortels. Zoekend vind je een korte wortelstok(foto 2), die soms vertakt is. Het is mogelijk dat je donkere schubben vindt.

Bladsteel. De bladsteel is wat zijn lengte betreft net korter dan de bladschijf. De kleur verandert van onder naar boven van glanzend bruinzwart naar groen(foto 3). De steel is niet perfect rond(foto 4*).

Foto 5. Blad

Foto 6. Dekvliesjes

Foto 7. 'Ontdekkingstocht'

Bladeren. De bladeren van, 10 tot 45cm. lang, lijken in een rozet/bundel te staan, ze blijven 's-winters groen(foto 1).

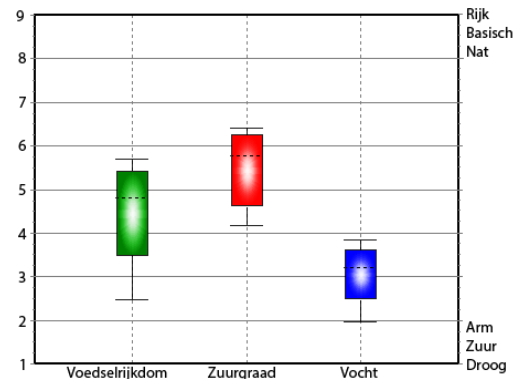
Ze staan schuin omhoog, maar de deelblaadjes met ook de top staan horizontaal. De bladschijf is driehoekig, met de brede basis aan de voet. Het geveerde blad verdient enige extra aandacht(foto 5). De tien tot vijftien deelblaadjes aan beide zijden van de bladspil beschouwen we van onder naar boven. De ondersten zijn nogmaals geveerd, verder naar de top niet meer. De deelblaadjes zijn licht getand/gezaagd.

Vruchten. De lijnvormig/langwerpige sporendoosjes bezitten een dekvliesje(foto 6). De doosjes kunnen samenvloeien, maar bedekken zeker niet de gehele onderkant van de blaadjes. In de periode augustus september zijn de sporen rijp, de dekvliesjes verdwijnen en de sporen kunnen op 'ontdekkingstocht'.

Groeiplaats

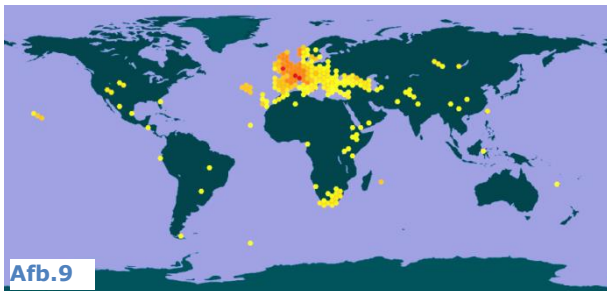
Bekijken we de groeiomstandigheden (zie ook afb. 8*), dan zien we dat:

- het substraat matig voedselrijk zal zijn.
- de zuurgraad tussen 4½ en 6½ ligt.
- de plant een redelijk droge omgeving zoekt.
- wat de zon betreft zul je de (half)schaduw op moeten zoeken.
- de Zwartsteel is te vinden op oude vochtige muren, langs holle wegen en in/aan bosgreppels.

Afb.8* Ecologische parameters

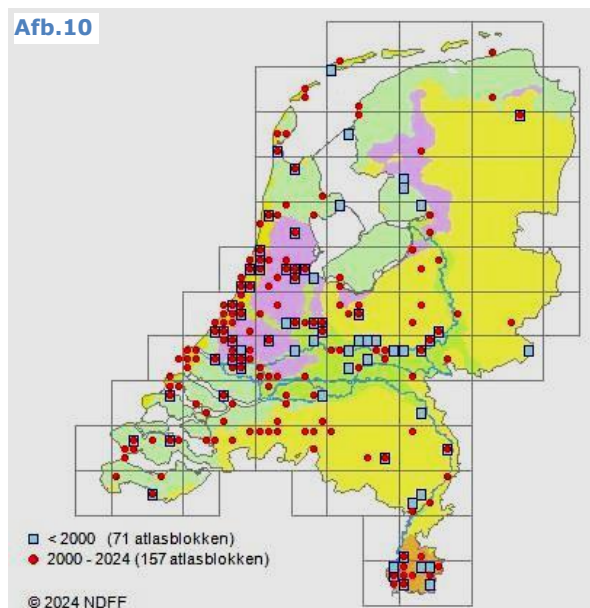
Verspreiding

Afb.9

Kaartje 9 laat zien waar de plant wereldwijd groeit.

Zoemen we in op Nederland, dan geeft kaartje 10 van Floron aan waar de plant in Nederland vertegenwoordigd is. De Plant wordt als *inheems zeldzaam* aangeduid.

Tot slot

Deze maand een niet met bloemen bloeiende plant, zeker wel een boeiende plant. Niet alleen in zomerse dagen, maar zeker ook in winterse dagen zonder al te veel sneeuw, is het zwartsteelgroen te vinden in Nederland. Een mooie Zwartsteelverrassende sneeuwloze winternatuurwandeling gewenst.

Tekst : Gerard te Dorsthorst

Afb. foto's: GtD(1,3,5,7); Saxifraga(2,6); Flora van Nederland Wilde planten en hun omgeving online(4,8); GBIF(Global Biodiversity Information Facility)(9); FLORON(10); Flora Batava(11);.

1. Zwartsteel	Oisterwijk	11 augustus 2022
2. Wortelstok	Saxifraga – Ed Stikvoort	
3. Bladsteel 1	Oisterwijk	11 augustus 2022
4*. Bladsteel 2	Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online	
5. Blad	Oisterwijk	11 augustus 2022
6. Dekvliesjes	Saxifraga – Jadenka Topic	
7. 'Ontdekkingstocht'	Oisterwijk	11 augustus 2022
8*. Ecologische parameters	Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online	
9. Verspreiding wereldwijd	GBIF	
10. Verspreiding Nederland	FLORON Verspreidingsatlas Vaatplanten	
11. Zwartsteel	Flora Batava, deel 12, Jan Kops e.a., 1865	

*<https://www.floravannederland.nl/planten/zwartsteel>

**Heukels' FLORA van Nederland. 24^e druk. 2020.

***Deze items zijn eerder als Plant van de Maand in deze serie behandeld.

****Hemicryptophyt/Hemicryptofyt/Hemikryptofyt: Overblijvende plant waarvan de overwinteringsknoppen zich onder of iets boven de grond bevinden.

opm. De Plant van de Maand is te vinden op:

<https://www.nmcschijndel.nl> en op: <https://www.natuurgroepgestel.nl>

Asplenium adnatum nigrum L. 1753